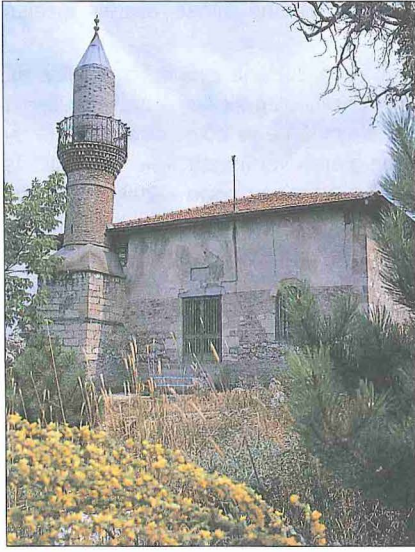

Minaresi Germiyanogullari dönemine ait olan Yukarı Kale (Orta Hisar) Mescidi - Kütahya

sultânü'l-Germiyanîyye, melikü'l-ümerâ ve'l-küberâ, sultânü'l-muazzam" gibi unvanlarla anılmaktaydılar.

Germiyan Beyliği sarayı hakkında devrin kaynaklarında ayrıntılı bilgiler yoktur. Geç devir müellifleri, Kütahya'daki sarayın Germiyanogullari döneminden kalma olduğunu yazarlar. Evliya Çelebi sarayı 360 odalı, divanhâneleri, hamamları, geniş bir bahçesi olan büyük bir yer olarak tarif eder. Ömerî'ye göre Yâkub Bey zamanında sarayda emîrler, vezirler, kadılar, kâtibler ve köleler bulunuyordu. Saray II. Yâkub Bey döneminde bir ilim ve kültür merkezi oldu. Germiyanogullari'nin iç teşkilâtı içinde emîrlerin yer aldığı bilinmektedir. Sandıklı'daki bir kitâbede Hüsameddin Yâkub b. Umûr'un "emîrü'l-muazzam" sıfatıyla anıldığı dikkati çeker. Nişancılık ve defterdarlık gibi büroların da bulunduğu, Şeyhoğlu Mustafa'nın bu iki görevi yerine getirdiği bilinmektedir. Ordu kumandanlarına ise subaşı deniyordu. Kaynaklarda Aydınoğlu Mehmed Bey, Özbek Subaşı, Hisar Bey gibi kumandanların adları zikredilir.

Germiyan toprak sistemi ve idaresi Selçuklu teşkilâtının devamıdır. İktâ sisteminin uygulandığı ve bununla ilgili bazı karînelere Osmanlılar dönemine ait tahrir defterlerinde rastlandığı söylenebilir. Nitekim tahrir defterlerinde, Germiyanogullari tarafından vaktiyle verilen muafiyetlerin sürdürüldüğü, vakfi-

yelerin geçerli sayıldığına dair pek çok kayıt mevcuttur (BA, TD, nr. 369, s. 54-55, 61, 62, 95, 97, 374; BA, MAD, nr. 617, s. 74, 85). Bütün bu kayıtlar, Germiyanogullari'nin diğer beylikler gibi sistemli bir toprak teşkilâtına sahip olduğunu ve bununla ilgili teşkilâtın oluşturulduğunu göstermektedir.

Toprak sistemi yanında iktisadî hayatta ticaretin ve sanayinin de nisbeten gelişmiş olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle çeşitli pamuklu dokumaların imal edildiği ve bunların çok tutulduğu kaynaklardaki bilgilerden çıkarılabilmektedir. Meselâ 1381'deki düğün sırasında Osmanlılar'a giden hediyeler arasında Denizli bezi gönderilmiştir. Ayrıca Germiyan askerlerinin süsü, kırmızı atlasan elbiseleri bulunduğunu Ömerî zikretmektedir. Menderes yolu ile Kütahya şapları ve çeşitli mallar, özellikle atlar ve pirinç sevki yapılmaktaydı. Gümüş madeni de bol olarak çıkarılıyordu. Bursa-Kütahya arasında ticarî bakımdan yoğun bir ilişki vardı. İç bölgelerden ve Ege'den gelen yabancı menşeli mallar Kütahya yolu ile Bursa'ya giriyordu. Kütahya bölgesinde bulunan konar göçer teşekküller de çeşitli hayvan ürünleri elde ediyorlardı.

Germiyanogullari zamanında edebî ve ilmî faaliyet oldukça canlıydı. Türk dili bu bölgede büyük bir gelişme gösterdi. Şeyhoğlu Sadreddin Mustafa, Şeyhî Sînan, Ahmedî, Ahmed-i Dâî gibi müellifler ve şairler bu sahada yetişmişler, XV. yüzyıl Türk edebiyatının doğmasında önemli bir yere sahip olmuşlardı. Bunlar Germiyanogullari adına eserler kaleme aldılar. Şeyhoğlu'nun Süleyman Şah'ın isteğiyle tercümeler yaptığı, Şeyhî Sînan'ın II. Yâkub Bey'in musâhibi ve tabibi olduğu, Ahmedî'nin *İskendernâme* adlı eserini Süleyman Şah adına yazmaya başladığı, Ahmed-i Dâî'nin II. Yâkub Bey'in emriyle *Ta'bîr-nâme*'yi Farsça'dan Türkçe'ye çevirdiği bilinmektedir. Bu müelliflerin sonradan Osmanlılar'a intisap ettiği düşünülecek olursa Germiyanlılar'ın Osmanlı ilim ve kültür hayatında önemli bir yeri olduğu anlaşılır. Öte yandan II. Yâkub Bey'in taş vakfiyesi de kültür açısından ayrı bir yere sahiptir. 1314 tarihinde yapılmış olan Vâcidiye Medresesi'nde İslâmî ilimler yanında astronomi ilmiyle ilgili dersler de okutulmuştur. Germiyanogullari'nin Kütahya, Denizli, Afyon, Uşak, Kula, Sandıklı gibi şehir ve kasabalarda eserleri bulunmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA:

- BA, TD, nr. 369, s. 54-55, 61, 62, 95, 97, 374; BA, MAD, nr. 617, s. 74, 85; BA, İbnülemin-Evkaf, nr. 6167; *Urfalı Mateos Vekâyi-nâmesi (952-1136) ve Papaz Grigor'un Zeyli (1136-1162)* (nşr. ve trc. H. D. Andreasyan), Ankara 1962, s. 267; İbn Bibî, *el-Evâmirü'l-âla'yye*, s. 690; a.mlf., *Tevârîh-i Âl-i Selcûk IV: Muhtasar Selcûknâme* (nşr. M. Th. Houtsma), Leiden 1902, s. 323; Aksarayî, *Müsâmeretü'l-aḥbâr*, s. 311; İbn Fazlullah el-Ömerî, *Mesâlik* (Taeschner), s. 1-31; Şeyhoğlu Mustafa, *Hurşidnâme*, Süleymaniye Ktp., Hamidiye, nr. 550, vr. 4^a; a.e. (nşr. Hüseyin Ayan), Erzurum 1979; a.mlf., *Kenzü'l-küberâ ve mehek-kü'l-ulemâ* (nşr. Kemal Yavuz), Ankara 1991, nâşirin girişi; Eflâkî, *Menâkıbü'l-ârifin*, II, 946; Yazıcızâde Ali, *Tevârîh-i Âl-i Selcûk*, TSMK, Revan, nr. 1390, vr. 504; İbn Battûta, *Seyahatnâme*, I, 317; a.e.: *Voyages*, II, 271; Nizâmeddin-i Şâmî, *Zafernâme* (nşr. Felix Tauer), Prague 1937, I, 261; a.e. (trc. Necati Lugal), Ankara 1949, s. 312; Esterâbâdî, *Bezm ü Rezm* (nşr. Kilişli Muallim Rifat), İstanbul 1926, s. 387; Kalkaşendî, *Subḥü'l-a'sâ*, VII, 281; Makrîzî, *Kitâbü's-Sü-lâk*, Süleymaniye Ktp., Ayasofya, nr. 3372/4, vr. 27^b; Aynî, *İkdü'l-cümân*, TSMK, III, Ahmed, nr. 2911/9, vr. 217; Şerefeddin Ali Yezdî, *Zafernâme*, Kalkûta 1888, II, 449; Aşıkpaşazâde, *Târih*, s. 4, 25; Oruç b. Âdil, *Tevârîh-i Âl-i Osman*, s. 26; Neşrî, *Cihannümâ* (Unat), I, 95-98; İdris-i Bitlisî, *Hest Bihişt*, Süleymaniye Ktp., Ayasofya, nr. 3541, vr. 274^a; Feridun Bey, *Münşeât*, I, 89; Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, IX, 20; Enverî, *Düstûrnâme*, s. 17-21; *Le beau histoire du Bus-empire*, Paris 1835, XIX, 42; W. Heyd, *Histoire du commerce du Levant au moyen âge*, Leipzig 1923, II, 267; Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri*, s. 39-54; a.mlf., "Germiyan-ogullari", İA, IV, 767-770; P. Wittek, *Menâşe Beyliği* (trc. O. Şaik Gökyay), Ankara 1944, s. 43; Himmet Akın, *Aydinoğullari Tarihi Hakkında Bir Araştırma*, Ankara 1968, s. 17; Mustafa Çetin Varlık, *Germiyanogullari Tarihi: 1300-1429*, Ankara 1974; A. Osman Uysal, "Germiyanogullari Beyliği Dönemi Türbeleri", *IX. Milletlerarası Türk Sanatları Kongresi*, Ankara 1995, III, 397-404; Halil Ethem [Eldem], "Âl-i Germiyan Kitabeleri", *TOEM*, I/2 (1328), s. 115; Ahmed Tevhid [Ulusoy], "Kütahya'da Germiyan Beyleri", a.e., II/8 (1329), s. 505; Aydın Sayılı, "Vâcidiye Medresesi", *TTK Belleten*, XII/47 (1948), s. 657; F. Nâfiz Uzluk, "Germiyanoglu Yâkub II. Bey'in Vakfiyesi", *VD*, VIII (1969), s. 86 vd.; I. Mélikoff, "Germiyanogullari", *El²* (İng.), II, 989-990.

MUSTAFA ÇETİN VARLIK

GESCHICHTE der ARABISCHEN LITTERATUR

Alman şarkiyatçısı
Carl Brockelmann'ın
(ö. 1956)

Arapça yazma eserler
literatürüne dair kitabı.

Brockelmann bu eseri, İstanbul'da bulunduğu sırada İbn Kuteybe'nin *Uyû-nü'l-aḥbâr*'ı hakkında hazırladığı bir çalışmayı fazla satılmaz endişesiyle neş-

retmek istemeyen yayımcı E. Felber'in, herkesin ilgi duyacağı bir kitap yazması halinde onun yanı sıra bu eseri de basacağını söylemesi üzerine kaleme almıştır. Dört yıl ara ile yayımlanan iki kalın ciltten oluşan *Geschichte der arabischen Litteratur* (GAL) ilim âleminde büyük yankılar uyandırdı (Weimar 1898-1902) ve takdirle karşılandı. Yazar, bu iki cilt üzerine yaklaşık kırk yılda yaptığı ilâve ve düzeltmeleri de iki ek ciltte (*Supplementband*) topladı (Leiden 1937-1938). Mısır'ın İngilizler tarafından işgal edildiği 1882'den sonraki dönemi kapsayan III. ve son ek cildi de 1942'de yayımladı (Leiden).

Brockelmann I. cildin başında, eserin hazırlanmasında faydaladığı kaynakları ele alarak iki gruba ayırır. Bunlar, İbn Hallikân'ın *Vefeyâtü'l-a'yan*'ı gibi biyografik mahiyetteki eserlerle İbnü'n-Nedîm'in *el-Fihrist*'i veya Kâtib Çelebi'nin *Keşfü'z-zunûn*'u gibi bibliyografik eserler ve kütüphane kataloglarıdır. Sayıları 168'e varan ve aralarında Londra, Cambridge, Madrid, Paris, Berlin, Münich, Leiden, Dresden, Leipzig, Viyana, Roma, St. Petersburg, Upsala, Kahire ve Lahor gibi şehirlerdeki kütüphanelerin katalogları ile, 1300-1310 (1883-1893) yılları arasında İstanbul'da basılan, içlerinde Ayasofya, Yenicaami, Köprülü, Nuru-

osmaniye ve Râgıb Paşa kütüphanelerinin defterleri de (Devr-i Hamîdî katalogları) bulunan kataloglar, alfabetik olarak kütüphane adlarına göre kısaltma şeklinde verilmiştir. Ek ciltlerde bunların sayısı yeni neşredilenler sebebiyle çok artmış ve özellikle Hellmut Ritter'in sağladığı yardımıyla aralarına Esad Efendi, Damad İbrâhîm, Fâtih, Lâleli, Selimiye, Selim Ağa, Süleymaniye ve Beyazıt Devlet kütüphaneleri gibi yirmiyeye yakın İstanbul kütüphanesinin defterleri katılmıştır. Ayrıca I. ek cildin başındaki listede yer almamakla birlikte eserden anlaşıldığına göre başka kütüphane defterlerinden de faydalanılmıştır.

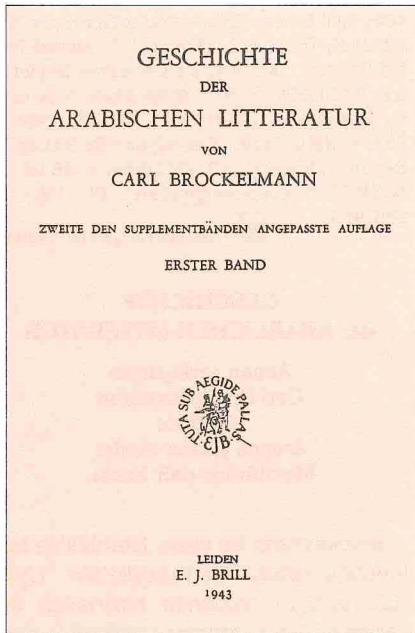
Brockelmann, ek ciltlere uyarlanmış şekliyle eserin I. cildini 1943'te, II. cildini de 1949'da, daha önce ek ciltleri yayımlanmış olan E. J. Brill Yayınevi'ne (Leiden) yeniden bastırma imkânı buldu. Kitabın asıl kısımlarının tekrar düzenlenip genişletilerek ve tashih edilerek yeni baştan dizildiği bu ikinci baskıda ilk baskının sayfa numaraları da gösterilmiş, ayrıca Ritter tarafından yapılan tashihlerin sonuna parantez içinde onun adı eklenmiştir. Eserin I. cildi, Emevîler ve Abbâsîler dönemlerini kapsayacak şekilde iki ana bölüme ayrılmıştır. Başlangıçtan Emevîler'in çöküşüne (132/750) kadar ki dönemde yazılan eserlerin incelendiği ilk bölüm Câhiliye, Hz. Peygamber ve Emevîler devri olmak üzere üç dönemde ele alınır. "Arap diliyle yazılmış İslâmî eserler" başlığını taşıyan ikinci bölüm ise 132-390 (750-1000) yılları arasında Abbâsî hâkimiyeti altındaki dönemle, 390'dan (1000) Bağdat'ın Hülâgû tarafından zapt edildiği 656 (1258) yılına kadar süren dönemi içine alır. II. cildin, Moğol hâkimiyetinden Mısır'ın Yavuz Sultan Selim tarafından fethine kadar olan zamanı ihtiva eden birinci bölümünde Mısır-Suriye, Irak, el-Cezîre, Kuzey Arabistan, Güney Arabistan, İran-Turan, Hindistan, Anadolu, Kuzey Afrika ve İspanya'da; 923'ten (1517) Napolyon'un Mısır'ı işgaline (1213/1798) kadar ki dönemi kapsayan ikinci bölümünde Mısır-Suriye, El-Cezîre, Irak-Bahreyn, Kuzey Arabistan, Güney Arabistan, Uman, Doğu Afrika, İran-Turan, Hindistan, Malezya, Rumeli, Anadolu, Mağrib ve Sudan'da; 1213'ten (1798) sonrasını içine alan üçüncü bölümde ise Mısır, Suriye, Mezopotamya-Irak, Mekke, Güney Arabistan, Uman, İran, Afganistan, Hindistan, İstanbul, Rusya, Mağrib ve Su-

dan'da kaleme alınan eserler incelenmiştir.

I ve II. ciltlerle aynı tertibe göre düzenlenmiş olan ilk iki ek ciltteki eserler, yine aynı ülke ve bölge sıralamasına uygun olarak verilmiştir. Mısır'ın İngiliz işgaline uğramasından (1299/1882) sonraki dönemi (modern Arap edebiyatı) ele alan III. ek ciltte ise şiir, roman, hikâye ve drama türündeki eserlerle filoloji, tarih ve politika alanında yazılmış eserlerin incelendiği Mısır bölümünü Suriye, Amerika'daki Suriyeliler, Irak, Arabistan ve Mağrib literatürüne ayrılan küçük kısımlar takip eder. Bu cildin ilginç yönü, bu kadar çok sayıdaki kitabın ayrıntıları ile birlikte 500 sayfada tanıtılmış olmasıdır. Burada, diğer ciltlerde yapıldığı gibi kitapların sadece adlarının kaydedilmesiyle yetinilmemiş, bunların içerikleri, dil ve üslupları hakkında da bilgi verilmiştir. Cildin daha sonraki sayfalarında sırasıyla kişi adları indeksi, kitap adları indeksi, Avrupalı şarkiyatçı ve yayımcıların indeksiyle bütün ciltlere şâmil olmak üzere ilâve ve tashihler bölümü yer alır.

Kitapta, bir müellifin hal tercümesiyle ilgili kısa bilgiler verildikten sonra bu bilgilerin alındığı klasik kaynaklar ve onun hakkında yapılan modern çalışmalar kaydedilir; bunu eğer varsa yazma eserlerinin kayıtlı bulunduğu kütüphaneye numaraları ile matbularının yayın yeri ve tarihleri takip eder. Aynı bilgiler bu eserler üzerine yapılan şerh, hâşiye, ihtisar vb. çalışmalar için de verilir. Bu sebeple *Geschichte der arabischen Literatur*, araştırmacıların üzerinde çalıştıkları eserlerin yazma nüshalarına ulaşabilmek için en önce başvurdukları bütün bilim dallarını kapsayan genel bir bibliyografya kılavuzu niteliğindedir. Asıl ciltlerde yer alan şahıs ve kitaplar hakkındaki bilgilerin azlığından dolayı sık sık ek ciltlere gönderme yapılması, terip kronolojik olduğu için bir tek konunun asır ve bölgelere göre parçalanması ve bu durumun ek ciltlerde de devam etmesi, metinde geçen bazı kütüphane adlarının baştaki listede yer almaması, eserde kullanılan bütün kısaltmaların bulunduğu bir listenin verilmemesi, başvuru kütüphane kataloglarından kaynaklanan hataların dışında yazmaların konusu, müellifi ve istinsah tarihleri hakkında bazı yanlışlıkların bulunması, sonradan yapılan araştırmalar ve ortaya çıkan yazmalar ışığında bazı bilgilerinin

Geschichte der arabischen Litteratur'ün ilk cildinin kapak sayfası (Leiden 1943)

değiştirilmesine gerek duyulması gibi birtakım hususlar bir yana bırakılacak olursa eser, Arapça yazılmış literatür alanındaki başvuru kitaplarının en önemlilerinden biridir. Müellifin kendi özel nüshası üzerinde çeşitli tashihler yaptığı bilinmekteyse de bu çalışma yayımlanmamıştır. Fuat Sezgin'in konulara göre düzenlediği *Geschichte des arabischen Schrifttums* adlı eseri, *Geschichte der arabischen Litteratur*'un eksiklerini tamamlaması, daha doğru ve yeni bilgiler ihtiva etmesi bakımından ondan çok daha mükemmeldir (bk. GESCHICHTE des ARABISCHEN SCHRIFTTUMS).

Brockelmann hayatta iken bu hacimli eserin Arapça'ya tercüme çalışmaları başlamış ve Abdülhalim en-Neccâr tarafından *Târîhu'l-'edebi'l-'Arabî* adıyla yapılan ilk üç ciltlik tercüme 1959-1962 yılları arasında, onun vefatı üzerine Seyyid Ya'kûb Bekir ve Ramazan Abdütevâb tarafından gerçekleştirilen üç ciltlik tercüme de 1975-1977 yıllarında Kahire'de yayımlanmıştır. Her iki tercümede aynı yöntem uygulanarak eserin asıl ve ek ciltlerindeki bilgiler birleştirilmiş ve dipnotlarda ilk üç ciltte "yıldız" işaretiyle, diğer üç ciltte de "mütercim" ibaresiyle belirtilen çeşitli ilâveler yapılmıştır. Bunlar yazmaların neşri, verilen bilgi ve biyografilerle ilgili bazı kaynak ve referansların eklenmesi, birtakım terim ve deyimlerle gerek görülen isim, lakap ve nisbelerin açıklanması, muhtasar biyografilere yazarın vefat yeri ve tarihinin ilâve edilmesi ve çeşitli yanlışlıkların, iltibasların düzeltilmesi gibi konulara dair kısa notlardır. Daha sonra Mahmud Fehmî Hicâzî'nin yönetiminde oluşturulan ve kendisiyle birlikte Ömer Sâbir Abdücelil, Garîb Muhammed Garîb, Hasan Mahmud İsmail, Abdülhalim Mahmud Ahmed, Muhammed Avnî Abdurrauf, Said Hasan Buhayrî ve Seyyid Yakub Bekir'in yer aldığı bir heyet eserin tercümesini bitirmiş (1987) ve tamamına yakın bir kısmı yayımlanmıştır (I-IX, Kahire 1992-1995. Daha önce yayımlanan altı cilt, bu neşrin ilk üç cildini oluşturmaktadır). Muhammed Hamîdullah tarafından, yine asıl ve ek ciltlerin birbirine karıştırılması suretiyle Haydarâbâd Osmaniye Üniversitesi adına yapılan Urduca çevirinin neşri de şimdiye kadar gerçekleştirilememiştir. Corcî Zeydân'ın, *Târîhu 'âdâbi'l-luğati'l-'Arabiyye* adlı eserinde metot, muhteva ve kronolojik tertip itibarıyla *Geschichte der arabischen Litteratur*'dan etkilendiği görülür.

BİBLİYOGRAFYA :

Brockelmann, *GAL* (Ar.), I, mütercim in önsözü; Necîb el-Akîkî, *el-Müsteşrihün*, Kahire 1980, II, 424-430; Abdüsettar el-Halvecî, *Medhal li-dirâseti'l-merâci'*, Kahire 1403/1983, s. 93-97; Abdülvehhâb İbrâhîm Ebû Süleyman, *Kitâbetü'l-bahşi'l-'ilmî*, Cidde 1983, s. 169-170; Ma'a'l-Mektebe, s. 25-36; Bedevî, *Meusû'a-tü'l-müsteşrikin*, s. 57-66; Hatîb ed-Dürriyye, *Fehârisü'l-'Arabiyye li-kitâbi Târîhi'l-'edebi'l-'Arabî*, Halep 1984; Şevkî Ebû Halîl, *Carl Brockelmann*, Dimaşk 1408/1987, s. 16-17; Mahmûd Hamdî Zakzûk, *el-İstîsrâk ve'l-hâfiyyetü'l-fikriyye li's-sûrâ'i'l-hâdîr*, Kahire 1409/1989, s. 79-81; Selâhaddin el-Müneccid, *el-Müsteşrihüne'l-Alman*, Beyrut, ts. (Dârü'l-Kitâbi'l-cedîd), I, 156; Georges Vajda, "Notes sur la Geschichte der arabischen Litteratur de C. Brockelmann", *JA*, CCXXVIII (1950), s. 225-236; CCXL (1952), s. 1-36; *MMAdm.*, XXXI/3 (1956), s. 504-508; B. Spuler, "Carl Brockelmann 1868-1956", *Isl.*, XXXIII/1-2 (1957), s. 157-160; J. W. Fück, "Carl Brockelmann (1868-1956)", *ZDMG*, sy. 108 (1958), s. 1-13; *MMLA*, XXIV (1969), s. 12-16; Muhammed Hamîdullah, "Carl Brockelmann (1868-1956)", *İTED*, VIII/1-4 (1984), s. 243-248; Nuri Yüce, "Brockelmann, Carl", *DİA*, VI, 335-336. MEHMET KANAR

GESCHICHTE des ARABISCHEN SCHRIFTTUMS

Fuat Sezgin'in
Arapça yazma eserler
literatürüne dair kitabı.

İslâm medeniyeti tarihinin başlangıcından itibaren gelişmiş naklî ve aklî ilimlere ait literatürünü konu edinen *Geschichte des arabischen Schrifttums* (GAS), bir Türk âlimi olan Fuat Sezgin'in Frankfurt'ta yürüttüğü geniş kapsamlı araştırma ve yayın projesinin henüz tamamlanmamış ürünüdür. Bu büyük çaplı eserin, XI. yüzyılın ilk çeyreğine kadarki dönemi içine alan ilk dokuz cildi yayımlanmış olup (Leiden 1967-1984) XI-XVIII. yüzyıllar arasını ihtiva etmesi planlanan beş ciltlik ikinci kısmı ise hazırlık safhasındadır. Şimdiye kadar yayımlanan ciltlerin konuları şunlardır: I. cilt (1967) Kur'an ilimleri, hadis, tarih, fıkıh, kelâm, tasavvuf; II. cilt (1975) şiir; III. cilt (1970) tıp, eczacılık, zooloji, veterinerlik; IV. cilt (1971) simya, kimya, botanik, tarım; V. cilt (1974) matematik; VI. cilt (1978) astronomi; VII. cilt (1979) astroloji, meteoroloji ve bununla ilgili disiplinler; VIII. cilt (1982) lugat ilmi; IX. cilt (1984) gramer. Hazırlanmakta olan ciltler ise temel İslâmî ilimlerin yanı sıra edebiyat, fizik, teknoloji, coğrafya, felsefe, mantık, ahlak ve siyaset dallarına ait literatürü konu edinecektir.

Geschichte des arabischen Schrifttums'u başlangıçta Carl Brockelmann'ın *Geschichte der arabischen Litteratur* adlı eserine, özellikle İstanbul kütüphanelerindeki yazmalar bakımından bir ek olarak tasarlayan Fuat Sezgin daha sonra fikrini değiştirmiş ve bir ölçüde ondan da faydalanmakla birlikte tamamen yeni ve müstakil bir eser hazırlamaya girişmiştir. Sonuç olarak kitap, dünya kütüphanelerindeki Arapça yazmaların basit bir bibliyografik dökümü olmaktan çıkmış ve gerektiğinde derinlemesine tahlillere yer veren bir İslâmî ilimler tarihine dönüşmüştür. Fuat Sezgin hem ilim dalları için yazdığı mukaddimelerde, hem de İslâm ve tevarüs ettiği Helenistik çağ ilimler tarihinin ünlü şahsiyetleri üzerinde yoğunlaştırdığı incelemelerinde yöntem olarak bir ilim tarihçisi gibi çalışmış ve modern araştırmaların ışığında kaleme aldığı bu bölümleri yaygın kanaatleri değiştirebilecek yeni malzemelerle desteklemiştir. *Geschichte des arabischen Schrifttums*'un aynı zamanda kapsamlı bir ilimler tarihi olma özelliği, onun ilk yazılış amacı doğrultusunda erken dönemde kaleme alınan Arapça yazmalar literatürünün eksiksiz bir dökümünü verme çabasını ikinci plana itmemiş, eserde Brockelmann'ın ortaya koyduğu yazmalara bir-

Geschichte des arabischen Schrifttums'un ilk cildinin kapak sayfası (Leiden 1967)

